

K životnímu jubileu prof. Vladimíra Hraběte

V letošním roce oslavil sedmdesátiny jeden z našich významných lingvistů – rusista prof. PhDr. Vladimír Hrabě, CSc. Jubilant se narodil 2. 8. 1927 v Dobré Vodě u Pelhřimova v učitelské rodině. Válkou přerušené studium na gymnáziu ukončil maturitou v r. 1947 a v letech 1947–51 absolvoval obor ruština-angličtina na Filozofické fakultě UK. Hned poté nastoupil jako asistent na katedru Pedagogické fakulty UK, kde pod vedením zakladatele moderní české rusistiky prof. L. V. Kopeckého prošel v letech 1954–57 interní vědeckou aspiranturou. Plynulý byl i jeho další odborný vývoj: v roce 1964 dosáhl docentury, 1983 profesury pro obor ruský jazyk. Od r. 1970 zastával po řadu let funkci vedoucího katedry ruského a ukrajinského jazyka na FF UK, kam přešel z Pedagogické fakulty již v r. 1959.

Talentovaný žák L. V. Kopeckého orientoval svůj lingvistický zájem především na oblast ruské syntaxe ve funkčně sémantickém pojetí, které před ním razil mj. už F. Kopecký. Ve svých studiích klade důraz na sepětí sémantických rysů věty s jejich formálními strukturními koreláty, k nimž řadí nejen prostředky morfologické, ale i složku intonační a slovoslednou. Svě pojetí uplatnil v časopiseckých statích (hlavně ve sb. *Rusko-české studie*, 1960; *Otázky slovanské syntaxe I*, 1962, AUC – SlavPrag, 1969 aj.), ale především v monografii *Polovětné vazby a kondenzace "druhého sdělení" v ruštině a v češtině* (Rozpravy ČSAV, 1964), která je přepracovanou podobou jeho práce habilitační. Charakterizuje zde polovětnou vazbu jako explicitní predikaci transponovanou do funkce determinace, kondenzaci druhého sdělení pak jako predikaci implicitní.

V šedesátých a na přelomu sedmdesátých let publikoval V. Hrabě rovněž řadu statí věnovaných využití transformační metody v syntaxi. Syntézou těchto prací je publikace *Transformační syntax současné ruštiny I* (UK 1969 – společně s P. Adamcem), v níž je transformační analýza uplatněna pro postížení systémových vztahů mezi výchozími, formálně i sémanticky nepříznačnými syntaktickými strukturami a výslednými transformáty, oboustranně příznakovými (jde tu především o vztahy mezi konstrukcemi dvojčlennými a jednočlennými).

Jubilantova vědecká aktivita se však zdaleka neomezuje jen na oblast syntaxe. Jako aspirant prof. Kopeckého se přirozeně seznámil důvěrně i s problematikou lexikografickou a využil toho ke spoluautorství *Školního rusko-českého slovníku* (1. vyd. 1955). Plodně zasáhl i do fonologie a zejména do oblasti kategoriálně sémantické morfologie, jak o tom svědčí např. jeho stati

K obecnému významu časových tvarů ruského slovesa (ČsR 1973) nebo *K invariantnímu významu ruského imperativu* (sb. Konfrontační studium ruské a české gramatiky a slovní zásoby II, P. 1983). Knižním výsledkem těchto snah je publikace *Morfologie ruštiny*, jejímž byl Hrabě iniciátorem, vědeckým redaktorem a výrazným spoluautorem a jejíž první díl po různých průtazích vyšel jako vysokoškolské skriptum v r. 1996 (Brno, MU).

Významný je i podíl V. Hraběte na řešení problematiky obecně lingvistické a metodologické, srov. jeho stati o nulovém znaku (SaS 1963), o otázce obecné jazykové kategorie (AUC – SlavPrag 1969), o sporných otázkách jazykového systému (ČsR 1971) aj.

V jubilantových pracích se pojí hluboká znalost materiálu i jeho teoretické interpretace s originalitou lingvistického myšlení a zároveň i s úsilím o využití těchto hodnot v praxi. Jako uznávaný teoretik konfrontačního jazykového popisu orientoval nemalou část své činnosti také na potřeby vysokoškolské výuky, jak to dokumentuje kromě uvedené již *Morfologie* i řada dalších prací, které nesou pečeť jeho autorství nebo spoluautorství, např. *Praktičeskij kurs sintaksisa ruskogo jazyka* (1977), *Russkij sintaksis v sopostavlenii s češským* (1982) i další studie věnované otázkám metodickým a lingvodidaktickým. O jeho blízkém vztahu k této problematice svědčí i jeho aktivní účast na čtyřech kongresech MAPRJAL a řadě dalších podobných akcí. Je třeba připomenout i Hrabětovu rozsáhlou spolupráci se zahraničními, zvláště ruskými lingvisty.

V době své vysokoškolské aktivity (od r. 1990 je již v důchodu) zastával V. Hrabě řadu významných odborných funkcí. Dlouhá léta byl místopředsedou vědeckého kolegia jazykovědy ČSAV, vedoucím redaktorem časopisu *Čs. rusistika*, předsedou výboru Jazykovědného sdružení ČSAV, řešitelem úkolu státního plánu atd. atd. Jeho práci se dostalo zaslouženého ocenění od ČSAV udělením stříbrné čestné plakety Jos. Dobrovského. Neutuchající pracovitost, která ho vždy charakterizovala, prokazuje prof. Hrabě i jako důchodce výukou jazyků na střední škole.

Přejeme jubilantovi, který se výrazným písmem zapsal do historie naší rusistiky a slavistiky, v dalších letech pevně zdraví, hodně elánu a pracovní pohody.

Stanislav Žaža
Rudolf Zimek